
Henning Haslund-Christensen.

Ekspeditionsmanden og forskeren.

Af Niels Nielsen.

Mange af dette selskabs medlemmer vil endnu bevare mindet om den ejendommelige aften, den 1. november 1932, da Henning Haslund-Christensen holdt sit første foredrag i vort selskab og dermed for første gang trådte frem for en større dansk kreds. For mit eget vedkommende hører denne aften til en af mine kæreste erindringer fra en mangeårig virksomhed i dette selskabs tjeneste. Til trods for, at foredraget i visse henseender var rent ud sagt ikke særlig godt, fik vi en stor oplevelse og en stor glæde ud af det, fordi vi havde fornemmelsen af at stå over for det usædvanlige format, noget som kunne blive af skelsættende betydning i dansk forskning.

Alene det forhold, at en mand så at sige bliver opdaget i en alder af 36 år, er jo meget overraskende, fordi vi er vant til på et langt tidligere tidspunkt at blive opmærksomme på usædvanlige evner og muligheder. Vi vidste, at Henning Haslund-Christensen hørte til det berømmelige hold af mænd, som under Carl Krebs' ledelse drog ud for at grundlægge en dansk koloni i Mongoliet; vi vidste, at han havde været med Sven Hedin, og vi vidste, at denne satte stor pris på ham og havde betroet ham vigtige og vanskelige opgaver. Men før den aften tror jeg ikke, at nogen dansk, eller i hvert fald meget få, havde nogen rigtig fornemmelse af, hvilken gerning Haslund-Christensen skulle komme til at udføre i de følgende 15 år.

En af de få, som meget tidligt blev opmærksom på hans særlige evner, var museumsinspektør Thomas Thomsen, der her, som ved adskillige andre lejligheder, viste sin højt udviklede sans for menneskelige værdier.

Det er ikke helt let at rekonstruere, hvordan det gik til, at Haslund-Christensen blev en af Danmarks store mænd. For en ting er,

at en mand er en frisk fyr med tørst efter æventyr, en god kammerat, dygtig til alt forefaldende arbejde, charmerende, sund og stærk og absolut uræd, en helt anden ting er imidlertid, om han er af den slags, hvis gerning sætter sig blivende spor. Alle disse egenskaber er dog ikke nok.

Grundlaget blev lagt i årene 1923—26 på Bulguntal. Her kom Haslund uden væsentlig uddannelse og uden større kundskabsmæssig ballast og tog simpelthen imod og opsugede æventyret. Han lærte alle de praktiske ting, som ødemarkens mand må kunne. Også det er noget vigtigt, men heller ikke nok. Der må også en vis koncentration til. Efterhånden samlede han sin opmærksomhed og interesse på et bestemt felt, nemlig det folk, mongolerne, som Krebs-ekspeditionen levede iblandt, og som var deres daglige omgangsfæller. Han lærte deres sprog og deres sange, lærte, hvad der er godt og ondt for en mongol, han vandt deres tillid, deres venskab, og lærte den vanskelige kunst at sætte sig hen og blive som en af dem, og ikke blot det, men at blive høvdingen, en mand, der var større end de selv, og som de kunne se op til.

Dette er en anden af forudsætningerne, men det er heller ikke nok.

På Hedin-ekspeditionen mødte han det systematiske videnskabelige arbejde og frem for alt den videnskabelige problemstilling hos en række fremragende mænd. Og samtidig fik han en personlig oplevelse, nemlig mødet med torguterne, dette mongolske folk med den æventyrlige skæbne. I 1618 brød de op fra Djungariet og vandrede mod vest, og 1630 slog 250,000 torguter sig ned i egnene ved nedre Volga, hvor de levede indtil den 5. januar 1771, da de tiltrådte den lange færd tilbage til hjemlandet 4,000 km. 400,000 forlod Rusland, men der kom kun 120,000 hjem.

Det var her, at mongolernes ridt igennem tiderne gik op for ham, og han så tillige, at nu var riddet ved at være til ende. Det var undergangens time for næsten alle mongolske folk. Og da gik opgaven op for ham. Det hele havde føjet sig, han kunne alle de håndværksmæssige ting, han kendte mongolerne, han havde fået en videnskabelig skoling i indsamling af etnografisk materiale og en almen videnskabelig indstilling.

Så kom ulykken 1930. Han blev ramt af en snelavine i Himalaya, og i en årrække var han syg og i lange perioder invalid, men han tabte aldrig troen på sin mission, og ulykken medførte endog, at en helt ny side af hans evner kom til udvikling, nemlig hans gave som forfatter og som digter.

Det vidner om en karakterstyrke af usædvanlig art, at han i disse modgangens dage kunne bevare sin tro på opgaven, og når han kom sejrrikt igennem og reddede sin styrke og evne til handling, skyldes det i væsentlig grad hans hustru, som vi alle højagter, og som vi bringer vor dybe og ærbødige tak.

Hans tre bøger *Jabonah*, *Zajagan* og *Asiatiske Strejftog* er alle velkendte for denne forsamling. Disse værker indtager en hæderfuld plads i den danske rejselitteratur. Det er ganske vist ikke videnskabelige værker i egentlig forstand, men de indeholder megen ny viden og mange små perler af menneskelig visdom, de har derfor også opnået en overordentlig udbredelse og vil sikkert også fremefter bevare deres betydning som inspirationskilde for ungdommen.

Kun på et enkelt punkt gik han videre, nemlig i bearbejdelsen af den mongolske musik, som han, med sin fra faderen arvede musikalitet, opfattede bedre end nogen anden har gjort det.

Ledemotivet for hans arbejde i de følgende år blev, at der var noget, der hastede, nemlig at få reddet kundskaben om mongolernes kultur, før denne gik til grunde, og det blev efterhånden, som årene gik, i tiden 1920—40 klart, at denne fare var overhængende. Haslund var klar over, at han var en af de få, måske den eneste, som kunne løse denne opgave, og begivenhederne efter 1939 har givet ham ret. Hans gerning på dette punkt vil til sene tider være hans hæder.

Hans rejse i 1936—37 blev udført for yderst beskedne midler. Hans beretninger ved hjemkomsten var imidlertid så opsigtsvækkende, og hans samlinger så omfattende og så værdifulde, at det blev klart for alle, at her var en verdensopgave for forskningen, og en opgave, som, takket være hele det grundlag, der var skabt gennem Haslunds arbejde, kunne løses fra dansk side.

Allerede 1938—39 kom den næste ekspedition i gang under vort selskabs flag. De rige resultater fra denne rejse findes nu i nationalmuseet og udgør en af dettes store skatte. Vi fik gennem dr. Kaare Grønbechs medvirkning en skat af mongolsk og anden centralasiatisk litteratur, som er ret enestående i værdi og omfang, og som sammen med Haslunds samlinger vil gøre København til et af centrene for al videre forskning vedrørende centralasiatiske kulturformer. Under krigen arbejdede Haslund sammen med en række dygtige medarbejdere på opstilling, konservering og registrering af hele materialet. Nogen indgående videnskabelig bearbejdelse kunne ifølge sagens natur ikke udføres. Her ligger store ting og

venter, og det vil blive fremtidens forskere, som kommer til at udnytte stoffet. Men hans længsel var stadig at komme ud på ny og fortsætte det påbegyndte arbejde, der skulle føres til ende, før det blev for sent; andre mongolstammer skulle føjes ind, og andre beslægtede kulturer skulle inddrages i undersøgelsen.

Haslund var selv fuldkommen klar over, at hans erfaringer af praktisk og af kundskabsmæssig art vedrørende forskningsrejser i centralasien kunne udnyttes på en langt bredere basis, og han begyndte allerede før sidste krig at arbejde med planen om et meget stort og omfattende ekspeditionsprogram baseret på mange års sammenhængende feltarbejde og tillige på samvirken mellem en række specialvidenskaber. Og under krigen formede han detaljerne sammen med en række ledende mænd inden for de forskellige discipliner. Han viste sig her som en fortrinlig organisator. Han formåede at samle en stab af dygtige folk og at meddele dem noget af den samme dybe respekt for det videnskabelige arbejde, der var et så fremtrædende træk hos ham selv. Rundhåndet øste han ud af sin rige skat af erfaring og viden, og han formåede tillige at give dem noget af sin egen foragt for vanskeligheder og farer.

Alle disse strålende egenskaber samlede han nu i denne sin sidste store gerning. Han bevarede sin ungdoms kendemærker, æventyret og modet, de vågne sanser og det modtagelige sind. Han samlede sin videnskabelige skaberevne og satte den ind. Han brugte digterens intuitive klarsyn og organisatorens ro. Og alle disse muligheder må have ligget i den ukendte mand, som i 1932 for første gang stod på dette selskabs talerstol, men grobunden for alt dette havde han fundet i sin ungdoms virksomhed i Asien, på Bulguntal og på Hedin-ekspeditionen.
